

BOEM SLAG: PAUKE BEZETTE STAD x 5

Wat kunnen wij voor jou doen?
letterenhuis@antwerpen.be
bibliotheek@hasselt.be

Taalevolutie en ritmische typografie

In dit lespakket maken de leerlingen kennis met de evolutie van taal en met het gebruik van typografieën in een tekst, in een gedicht. Ze bekijken het werk van Oscar Jespers, typograaf van de dichtbundel *Bezette Stad* (tijdsituering beginjaren 20ste eeuw). Ze maken tevens kennis met Gert Dooreman, Belgisch typograaf (tijdsituering eind 20ste eeuw). Daarnaast worden typografieën in de kunst bekeken en maken de leerlingen kennis met de kunstvormen ‘dadaïsme’ en ‘fokovisme’.

Ze herwerken een gedicht van Van Ostaijen naar een hedendaagse versie. Dit doen ze door het taalgebruik aan te passen (verouderde woorden vervangen door nieuwe, dialect, straattaal, ...) en eventueel ook te refereren naar de hedendaagse realiteit.

Doelstellingen uit het leerplan

Context 2: mentale gezondheid: 7;

Context 3: socio-relatieve ontwikkeling: 10;

ASO 3e graad Nederlands: Poëzie en literatuur: 23, 25, 27 en 28;

ASO 3e graad Nederlands: Luisteren: 2;

ASO 3e graad Nederlands: Taalbeschouwing – Taalgebruik: 31 en 31.2;

ASO 3e graad Esthetica: 1 en 2.

Benodigdheden

- pc met internettoegang en beamer of smartboard
 - bundel *Bezette Stad*: gedicht ‘Music Hall 1’
 - interview taalevolutie (7’09”):
<https://www.youtube.com/watch?v=xFEjRYN7r3g>
 - gedicht Music Hall 1 (13’23”):
<https://deburen.eu/besmette-stad/96/leesatelier-19-music-hall-1>
 - fragment uit gedicht ‘Groot Zirkus van de H. Geest’ (3’07”):
<https://deburen.eu/besmette-stad/95/leesatelier-18-grote-zirkus-van-de-h-geest>
 - fragment uit ‘Het magiese woord’ (1’17”):
<https://onderwijs.hetarchief.be/item/pr7mp5ck5s>
 - het Letterenhuis, achtergrondinfo:
 - <https://www.letterenhuis.be/nl/collectie-in-de-klas->
 - Bibliotheek Hasselt Limburg: <https://bibliotheek.hasselt.be/BezetteStadx5>
 - Gert Dooreman: <https://www.letterenhuis.be/nl/pagina/dooreman-als-vormgever>
 - fragmenten
 - ‘van expressionisme naar dadaïsme’ (9’32”)
 - ‘van impressionisme naar futurisme’ (van 04’19” t.e.m. 05’50”)
 - ‘van expressionisme naar dadaïsme en achtergrondinfo’ (van 08’10” t.e.m. 14’40” en van 19’48” t.e.m. 21’45”)
- <https://onderwijs.hetarchief.be/item/gq6qz2kc0t>

Verloop opdracht

Intro door leerkracht	10'	Nadenken over taal en taalevolutie
Gedicht omzetten naar eigen taal	30'	Gedicht 'Music Hall 1', met leesatelier. Herschrijven naar modern taalgebruik (slam, straattaal, AN, inhoudelijk, ...)
Typografieën	Timing afhankelijk van eigen insteek.	Typografieën verkennen in poëzie, in werken van Oscar Jespers en Gert Dooreman, in kunststromingen, in eigen gedicht

1. Hoe evolueerde onze taal 500, 1000 of 1500 jaar geleden?

Opdracht

Bekijk het filmpje over de evolutie van onze taal (7'09"), een Canvas-uitzending over het Oud-Nederlands, met professor taalkunde Michiel De Vaan. <https://www.youtube.com/watch?v=xFEjRYN7r3g>

Hoe denk je dat deze sketch over 500 jaar klinkt? Welke woorden veranderen er? Welke talen spreken en schrijven jullie momenteel? Kort gesprek over verschillende talen, dialecten, spreek- en schrijftaal, slang, sms-taal, Instagram-taal, TikTok-taal,...

2. Gedicht uit *Bezette Stad* lezen en omzetten naar eigen taal

Opdracht

Bekijk het filmpje 'Music Hall 1' (13'23") uit de Leesateliers Besmette Stad (deBuren), met toelichting van Matthijs de Ridder.

<https://deburen.eu/besmette-stad/96/leesatelier-19-music-hall-1>

Zet een deel van dit gedicht om naar eigen taal. Dit kan hedendaagse taal zijn, maar mag ook sms-taal, straattaal, een klanktaal, een taal zonder betekenis of... zijn.

- Pas de woorden aan naar hedendaagse spelling of naar hedendaags woordgebruik.
- Pas het gedicht aan naar inhoud (vb. vergelijking maken met coronalockdown, corona-woordenschat gebruiken)

En ziezo! Jullie eigen gedicht!

Is dit nu ook poëzie? Wanneer is een tekst poëzie? → Kort klasgesprek.

3. Typografieën

a. Wat is typografie?

Laat de leerlingen 'typografie' opzoeken. Laat ze enkele kenmerken beschrijven.

Definitie typografie: de kunst van het vormgeven, zetten en drukken van tekst, zowel voor functionele als esthetische doeleinden.

b. Typografie in poëzie

- zie bespreking uit het filmpje van Besmette Stad, 'Music Hall 1'

- uitgesproken typografie uit dichtbundel *Bezette Stad*: 'Grote Zirkus van de H. Geest'

Filmpje bekijken (t.e.m. 3'07", duur 3'07") uit de leesateliers van Besmette Stad (deBuren)

<https://deburen.eu/besmette-stad/95/leesatelier-18-grote-zirkus-van-de-h-geest>

en/of

Filmfragment uit 'Het magiese woord' (van 37:40 tot 38:57, duur 1'17")

<https://onderwijs.hetarchief.be/item/pr7mp5ck5s>

Besprek met de leerlingen hoe typografie in deze gedichten werd gebruikt.

c. Typografie in het werk van Oscar Jespers

Laat de leerlingen de trefwoorden 'typografie' en 'Oscar Jespers' gebruiken in hun zoekwerk.

(Info: het Letterenhuis in Antwerpen bezit briefwisseling tussen Paul van Ostaijen en Oscar Jespers waarin de typografieën en het omslagontwerp voor *Bezette Stad* besproken worden) Neem een kijkje op de site van het Letterenhuis: <https://www.letterenhuis.be/nl/collectie-in-de-klas->

Typografie in werken van Gert Dooreman

Laat de leerlingen Gert Dooreman opzoeken; op de site van het

Letterenhuis vind je heel wat interessante weetjes. <https://www.letterenhuis.be/nl/pagina/dooreman-als-vormgever>

Via afbeeldingen vind je voorbeelden van boekomslagen en affiches die hij ontwierp.

d. Typografie in beeldende kunsten

Info: 'Van expressionisme naar dadaïsme'

filmfragmenten:

- van impressionisme naar futurisme (van 04'19" t.e.m. 05'50")

- van expressionisme naar dadaïsme en achtergrondinfo (van 08'10" t.e.m. 14'40" en van 19'48" t.e.m. 21'45")

<https://onderwijs.hetarchief.be/item/gq6qz2kc0t>

De leerlingen zoeken de kunststroming dadaïsme (tijdens WO I) op en vergelijken met de typografieën uit *Bezette Stad*.

Laat hen de hedendaagse kunststroming fokovisme opzoeken. Een kunstenaar die meewerkte aan de reizende tentoonstelling *Boem Paukeslag: Bezette Stad x5*, Younes van den Broeck alias Spitler, heeft deze beweging mee opgestart. Zoek enkele van zijn kunstwerken op en beluister zijn enthousiaste toelichting over het fokovisme via de link naar de digitale tentoonstelling.

op de website van Het Letterenhuis (<https://www.letterenhuis.be/nl/collectie-in-de-klas->)

op de website van Bibliotheek Hasselt Limburg (<https://bibliotheek.hasselt.be/BezetteStadx5>)

Dadaïsme en fokovisme zijn twee kunststromingen uit andere tijden, maar met gelijkaardige kenmerken. Laat de leerlingen een vergelijkend overzicht tussen beide kunststromingen maken en bespreek kort.

e. Typografieën toepassen op je eigen gedicht

Deze opdracht kan in de klas of in samenwerking met de leerkracht plastische opvoeding. Deze opdracht kan ook als huistaak worden opgegeven.

De leerlingen bewerken het gedicht, dat ze eerder herschreven in eigen taal, typografisch naar eigen creativiteit (digitaal, tekenen, kleur, graffiti,...).